

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vanha talvitie 2-6 A 11
00580 Helsinki
vapaa-ajankalastaja@vapaa-ajankalastaja.fi

MUISTUTUS

6.8.2020

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Ympäristöluvut
PL 293
90101 Oulu
kirjaamo.pohjois@avi.fi

Dnro PSAVI/932/2017

Asia Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttaminen, Kemi, Keminmaa, Kemijärvi, Tervola ja Rovaniemi

MUISTUTUS LAPIN ELY-KESKUKSEN HAKEMUKSESTA KEMIJOEN JA RAUDANJOEN VOIMALAITOSTEN KALATALOUSVELVOITTEIDEN MUUTTAMISEKSI

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on kalatalousviranomaisena toimittanut aluehallintovirastolle hakemuksen Kemissä, Keminmaassa, Kemijärvellä, Tervolassa ja Rovaniemellä sijaitsevien PVO Vesivoima Oy:n Kemijoen Isohaaran ja Kemijoki Oy:n Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden ja -maksujen lupaehtojen muuttamiseksi. Hakemuksen lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22 §:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Voimassa olevat kalatalousvelvoitteet perustuvat PSVEO:n päätökseen 32/76/II 17.11.1976, PSVEO:n päätökseen 78/79/II 28.12.1979 ja KHO:n päätökseen 30.5.1980, 2860/80 sekä voimalaitoksia koskeviin rakennuslupiin muutoksineen ja voimalaitosten tehonnostoja koskeviin päätöksiin. Kalataloushaittoja kompensoidaan lohen, taimenen, siian ja harjuksen velvoiteistutuksilla, sekä nahkiaisen ylisiirroilla. Velvoitteisiin kuuluu myös tarkkailuvelvoite.

Hakemuksessa esitetään velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön. Hakemuksessa on esitetty muun muassa seuraavia toimenpiteitä (*suora lainaus hakemuksesta kursivoitu*):

Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteet tulee mitoittaa niin, että ne vastaavat entistä paremmin nykytietämyksen mukaista voimalaitosten rakentamisen seurauksena syntynyttä kalaston hoidon tarvetta huomioon ottaen virtavesien ekologisen tilan parantamisen. Hakemuksen tavoitteena on lupaehtoja muutamalla parantaa edellytyksiä jokielinympäristöjen jatkumon palauttamiseen sekä vaelluskalojen luontaiseen lisääntymiseen Kemijoen alaosan ja Keski-Kemijoen sekä Raudanjoen voimalaitosten yläpuolisilla laajoilla lisääntymis- ja poikastuotantoalueilla. Muutos turvaa Itämeren vaelluskalalajien

monimuotoisuuden säilymistä kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti, kun pienpoikaset tulevat monimuotoisuutta ylläpitävän luonnollisen valinnan kohteeksi niiden alkuperäisissä elinympäristöissä.

Olosuhteet ovat nykyisen velvoitteen asettamisajankohdasta olennaisesti muuttuneet niin, että velvoitetta voidaan muuttaa vesilain 3 luvun 22 pykälän nojalla. Uudistetulla ja ajanmukaistetulla kalatalousvelvoitteella voidaan lisätä monipuolisuutta ja joustavuutta Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden toimeenpanossa ja varmistaa toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus muuttuvissa ympäristöoloissa nyt ja tulevaisuudessa. Nykytila, jossa Kemijoen kalatalousvelvoitteet ovat alimitoitettuja, on lain vastainen. Kalatalousvelvoitteita koskevat lupaehdot voidaan saattaa lailliseen tilaan vain saattamalla lupaehdot toimivaltaisen lupaviranomaisen tarkistettavaksi tai muutettavaksi. Muuttamisen vireille saattaminen kuuluu ensisijaisesti kalatalousviranomaisen tehtäväksi. Tämän vuoksi kalatalousvelvoitteiden muutoshakemus saatetaan aluehallintoviraston ratkaistavaksi. Muutoksen käsittelyn kuluessa voidaan myös asianmukaisella tavalla kuulla kaikkia asianosaisia ja turvata heille oikeus osallistua ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus hakee muutosta otsikossa mainittujen Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten lupaehtoihin niin, että Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten omistajille on määrättävä kalatalousvelvoite seuraavasti (tiivistelmä):

Kalatievelvoitteet. Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan tulee suunnitella ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.

Ylisiirrot. Voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylisiirtää tukitoimenpiteenä vuosittain yhteensä vähintään 2300 lohta sekä 200 meritaimenta Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille. Toimenpiteitä nahkiaisen ylisiirtovelvoitteen vaikuttavuuden selvittämiseksi ja parantamiseksi tulee lisätä.

Istutusvelvoitteet. Istutusvelvoitteet Kemijoen suualueelle ja sen läheiselle merialueelle sekä sisävesialueelle tulee asettaa siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista Kemijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida Kemijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida.

Kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma ja velvoitteen tuloksellisuuden tarkkailu. Luvanhaltijan tulee laatia yksityiskohtainen kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma ja tarkkailla kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta sekä ylisiirtojen ja istutusten tuloksellisuutta, luonnonpoikastuotantoa ja toimenpiteiden vaikutusta kalastukseen.

Lupaehtojen tarkistaminen. Muuttuneet lupaehdot tulee määrätä tarkistettavaksi 10 vuoden kuluttua nyt annettavan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Tarkistamisen yhteydessä arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus ja tehtyjen selvitysten tulokset, sekä annetaan tarvittavat määräykset jatkotoimenpiteistä.

Voimalaitokset omistavat tällä hetkellä Pohjolan Voima Oy ja Kemijoki Oy. Luvanhaltijoiden katsotaan olevan vastuullisia ja velvollisia osallistumaan kaikkien otsikossa mainittujen voimalaitosten osalta niihin toimenpiteisiin ja kustannuksiin, joita vuosittain syntyy voimalaitosrakentamisen aiheuttamien kalatalousvahinkojen kompensatiosta.

Vaelluskalojen luontaisten lisääntymismahdollisuuksien parantuminen tukee vaarantuneeksi luokitellun Itämeren lohen, äärimmäisen uhanalaisen meritaimenen, sekä silmälläpidettäväksi luokitellun nahkiaisen perinnöllisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja lisäämistä parhaalla mahdollisella tavalla, koska toimenpiteet kohdistuvat lajien alkuperäiseen elinympäristöön. Lupaehtojen muuttaminen parantaa asiantilaa myös erittäin uhanalaisen vaellussiiian osalta edistämällä kestävästä siikakannanhoitoa.

Arvio lohen vaelluspoikastuotannon menetyksestä uusimpiin tutkimustuloksiin (ICES 2014) perustuen esitetään hakemuksen taulukossa 2.

Taulukko 2. Yhteenveto Kemijoen voimalaitosrakentamisen aiheuttamasta lohen vaelluspoikastuotannon menetyksestä sekä vahinkoarvio smoltti-istukkaina Tornionjoelta saatuihin tutkimustuloksiin perustuvien uusien arvioiden mukaan.

	Nykyvelvoitteen perusteena olevat arviot; PSVEO:n päätös 78/79/II 28.12.1979 (KHO vahvisti 2860/80, 30.5.1980)	Uusimpiin tutkimustietoihin perustuvat arviot (ICES 2014)
Poikastuotantoala	4000 ha	5000 ha
Vaelluspoikastuotanto		
- hehtaaria kohti	lohi + meritaimen 135 kpl/ha,	345 kpl/ha (lohi MSY-tasolla)
- uiton ja perkausten vaikutus	- 10 %	0 %
- voimalaitosrakentamisen aiheuttama vaelluspoikastuotannon menetys	413 100 kpl/vuosi (lohi + meritaimen 486 000 kpl/vuosi, josta lohen osuus 85 %)	1 725 000 kpl/vuosi
Kompensaatiotarve smoltti-istukkaina	Villi-viljelty kerroin 1,6 660 960 kpl/vuosi (josta 93 %, 615 000 kpl istutetaan merialueelle)	Villi-viljelty kerroin 2,5-3 4 312 500-5 175 000 kpl/vuosi

Esityksenään uusiksi kalatalousvelvoitteiksi Lapin ELY-keskus esittää istutusten osalta seuraavaa:

Sisävesialueen paikalliset lajit

Kemijoen vesistöalueelle patoaltille ja voimalaitosten yläpuolisille alueille istutetaan taimenta, kuhaa, kirjolohta sekä muita tarkoituksenmukaisiksi katsottavia kalalajeja kalastukselle aiheutuneiden vahinkojen kompensoimiseksi. Velvoite vastaa vuosittain arvoltaan seuraavia istutusmääriä ja se voidaan toteuttaa myös muina lajeina tai toimenpiteinä:

a) Sisävesialueelle istutetaan vuosittain 150 000 1-kesän vanhaa kuhaa, 30 000 kpl 3-kesäisiä ja 4-vuotiaita taimenia (vähintään 40 cm:n pituisia) sekä 30 000 kg kirjolohtia. Taimenia ei tule istuttaa Kemijoen vesistössä alueille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaatioita.

b) Kalatalousmaksu 30 000 euroa, jota käytetään lohen ja meritaimenen poikastuotantoalueiden kalatalouskunnostuksiin ja muihin toimenpiteisiin.

Merivaelliset lajit

a) Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille tulee tehdä lohen ja meritaimenen kotiutusistutuksia suhteutettuna poikastuotantopinta-alaan. Pääosa lohen kotiutusistutuksista kohdennetaan Ounasjoen vesistöalueelle ja meritaimenen istutukset Kemi- ja Ounasjoen sivujokiin. Istutusmäärän tulee vastata yhteensä vähintään 2 miljoonaa yksivuotiaista lohenpoikasta/vuosi ja 200 000 yksivuotiaista meritaimenen poikasta/vuosi. Istutusmääriä voidaan sopeutuvan velvoitehoidon periaatteilla tarkistaa kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla, mikäli vesistöalueen kalakantojen seurannassa todennetaan merkittävää luonnonpoikastuotantoa. Kotiutusistutuksissa voidaan käyttää mätiä ja eri-ikäisiä poikasia. Istutuspoikasten iästä sovitaan kalatalousviranomaisen kanssa. Kotiutusistutusten toimeenpano tulee aloittaa heti seuraavassa kalanviljelyn tuotantokierrossa muutoshakemuksen tultua ratkaistuksi.

b) Kemijoen edustan merialueelle ja Kemijokisuuhun istutetaan 700 000 lohen, vähintään 14 cm:n sekä 100 000 meritaimenen, vähintään 18 cm:n pituista vaelluspoikasta. Enintään 50 % lohen ja taimenen vaelluspoikasista voidaan vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla.

c) Kemijoen merialueelle istutetaan vuosittain 3 100 000 1-kesäistä vaellussiian poikasta. Yksikesäisten vaellussiian istutuspoikasten tulee olla keskimäärin vähintään 10 cm mittaisia. Vähimmäismitta on 9 cm. Keskimääräisen kuntokertoimen tulee olla vähintään 0,6. Istutuksissa voidaan käyttää myös vastakuoriutuneita siianpoikasista. Vastakuoriutuneiden ja yksikesäisten osuudesta sovitaan kalatalousviranomaisen kanssa.

d) Istukkaiden menestymistä ja istutusten tuloksellisuutta tulee parantaa kehittämällä kasvatusmenetelmiä (mm. virikekasvatus) sekä istutuskäytäntöjä uusimpien tutkimustulosten ja ohjeistusten mukaisesti.

SVK on tutustunut Lapin ELY-keskuksen hakemukseen ja aluehallintoviraston lupatietopalvelun asiakirjoihin hakemukseen liittyen ja toteaa mielipiteenään seuraavaa:

Lapin ELY-keskuksen Pohjois-Suomen kalatalouspalvelujen jättämä hakemus velvoitteiden muuttamiseksi on perusteltu toimenpide olosuhteiden muututtua olennaisesti velvoitteiden asettamisajankohdasta.

Uusimman tutkimustiedon perusteella Kemijoen vesistön voimalaitoksille aiemmin asetetut kalataloudelliset velvoitteet ovat merkittävässä määrin alimitoitettuja sekä kompensaatona istutettavien kalojen määrän että vaelluskalojen luontaisen lisääntymisen ja elinkierron mahdollistavan kalateiden rakentamisen osalta. Tutkimuksen, kalavedenhoidon ja kalanviljelyn osaaminen ovat kehittyneet ja mahdollistavat kokonaisuutena laadultaan paremman kalavedenhoidon.

Hakemuksessa esitetyt toimenpiteet edistävät kansainvälisten ja kansallisten sopimusten ja strategioiden toteutumista. SVK pitää tärkeänä kalatiestrategiassa ja lohi- ja meritaimenstrategiassa linjattuja tavoitteita villien vaelluskalakantojen palauttamiseksi myös rakennettuihin jokiin. Vesipuidedirektiivi ja sen toimeenpano edellyttää myös Kemijoella saavutettavaksi hyvää saavutettavissa olevaa ekologista tilaa.

Laajan hakemusaineiston yksityiskohdat nykytilasta ja tulevaisuuden tavoitetilasta ovat viimeaikaiseen tutkimukseen ja faktaan perustuvia.

SVK:n näkemyksen mukaan kalateiden osalta tulee suosia ensisijaisesti luonnonmukaisia ohitusuomia kalateinä. Hyvin suunnitelluilla luonnonmukaisilla ohitusuomilla saavutetaan muihin kalateihin verrattuna moninkertaisia hyötyjä, koska ohitusuomat voivat toimia kalojen ylösvaelluksen lisäksi alasvaelluksen uomina, poikastuotantoalueina ja ekologisina ympäristöinä. Kalateiden ja ohitusuomien vesityksen osalta on huolehdittava riittävästä käyttö- ja houkutusvirtaamasta koko kalateiden käyttökauden ajan, sekä turvata riittävä vesitys talvikauden ajaksi. Kalateiden toiminnan varmistaminen voi vaatia jopa kymmenen prosentin houkutusvirtaamaa laskettuna joen keskivirtaamasta.

Vaelluskalakantojen pitkäjänteisen hoidon tulee perustua ensisijaisesti luontaisen lisääntymisen tavoittelemiseen. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan toimivien kalateiden lisäksi laajasti muitakin tukitoimia, kuten mäti- ja poikasistutuksia, emokalojen ylisiirtoja ja vesistön kalataloudellisia kunnostustoimia.

Jokialueen velvoiteistutuksissa tulee suosia kyseiselle vesistölle luontaisesti tyypillisiä kalalajeja ja -kantoja, joiden alkuperä on samasta vesistöstä tai mahdollisimman läheisiltä vesialueilta. Velvoiteistutusten tulee tukea tavoitetta saavuttaa luontaisesti lisääntyviä vaelluskalakantoja vesistöön ja vahvistaa paikallisia vesivoiman tuotannon takia taantuneita kalakantoja. Hakemuksessa on nykytilanteeseen verrattuna esitetty merkittäviä vaelluskalojen lohen ja taimenen kotiutusistutuksia poikastuotantoalueille. Näillä istutuksilla on merkitystä luontaisen elinkierron käynnistymiselle kalojen poikasten leimautuessa joen yläosille ja palatessaan kutuvaelluksellaan samoille alueille kalateiden valmistuttua tai ylisiirtojen avulla.

Jokialueelle (sisävesialueelle) esitettyjen velvoiteistutusten kalalajien osalta SVK muistuttaa kirjolohen olevan Kansallisessa vieraslajistrategiassa (MMM 2012) vieraslaji, joka kuuluu ”tarkkailtava ja paikallisesti haitallinen” – ryhmään. Strategian mukaan kirjolohen on todettu syövän mätiä ja epäillään häiritsevän taimenten kututapahtumaa. Kirjlohien istuttamisella voi olla negatiivisia vaikutuksia niillä alueilla, joihin tavoitellaan luontaisesti lisääntyviä kalakantoja (lohi, taimen, harjus jne.) SVK:n näkemyksen mukaan kirjolohia ei tule istuttaa Kemijoen vesistöissä alueille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaatioita tai tavoitellaan ensisijaisesti lohien, taimenen tai harjuksen luontaista lisääntymistä.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoitetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistutusten kalalajien (siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjolohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltäneet 2,1 miljoonan kappaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Merialueen velvoiteistutuksiin esitetään hakemuksessa hieman nykyistä suurempia istutusmääriä lohelle ja meritaimenelle. Siikaistutusten esitetään pysyvän nykyisellä tasolla 3,1 miljoonassa kappaleessa. Istutusten tuloksellisuuden kannalta merkittävää on keskittyä viljeltyjen poikasten laadun optimointiin ja kalastuksen ohjaukseen.

Kokonaisuutena Lapin ELY-keskuksen hakemus sisältää monipuolisen ja kattavan toimenpide-esityksen, jonka pitkän tähtäimen tavoite on vaelluskalojen luontaisen elinkierron palauttaminen, mutta myös kalastusmahdollisuudet säilyvät vesivoiman rakentamisesta haittaa kärsivillä joki- ja merialueilla.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

Olli Saari
toiminnanjohtaja